

JULIUS CAESAR

en

ANTONIUS & CLEOPATRA

Shakespeare in gewoon Nederlands



JULIUS CAESAR  
en  
ANTONIUS & CLEOPATRA

Opnieuw vertaald door:

Malcolm van Dijke

Malcolm van Dijke (1963) groeide tweetalig op. Hij is geboeid door Shakespeare en heeft al langere tijd de wens gehad zijn belangrijkste werken in gewoon Nederlands te vertalen.  
Reacties en commentaar via: [malcolmvandijke@gmail.com](mailto:malcolmvandijke@gmail.com).

In de serie “Shakespeare in gewoon Nederlands”, verscheen ook:

Macbeth  
Koning Lear  
Julius Caesar  
Antonius en Cleopatra  
Hamlet  
De Koopman van Venetië

William Shakespeare  
Julius Caesar en Antonius & Cleopatra – Shakespeare in  
gewoon Nederlands  
Vertaler: Malcolm van Dijke  
Foto: M. Carlos van Pixabay  
Coverontwerp: Malcolm van Dijke  
ISBN: 9789464180800  
© 2020. Malcolm van Dijke  
Alle rechten voorbehouden.

# 1 INTRODUCTIE

Het verhaal van Julius Caesar, zijn leven en zijn moord met alle gevolgen van dien, is door de eeuwen heen verteld, beschreven, uitgebeeld en ook nagespeeld. Aan dat naspelen heeft William Shakespeare een belangrijke bijdrage geleverd in zijn beroemde toneelstukken “Julius Caesar” en “Antonius & Cleopatra”. Beide toneelstukken verschijnen nu in één boek.

De moord op Julius Caesar is wel één van de meest dramatische politieke moorden uit de geschiedenis. Dat is omdat de moordenaars vrienden van Caesar waren of mannen die hun leven of positie aan hem te danken hadden. Het politieke spel van venijn, verraad, moord, eigenbelang en zelfrechtvaardiging komt in het toneelstuk in felle kleuren tot leven.

Antonius en Cleopatra is het verhaal van een groot generaal die zijn positie, reputatie en leven offerde aan de grillen van een overspelige en egocentrische Egyptische koningin. Zowel zijn inzet als zijn falen baanden de weg voor zijn grote rivaal, Octavius Caesar, die de eerste Romeinse keizer zou worden. Het toneelstuk belicht de goede en slechte kanten van Antonius en eindigt met de jammerlijke dood van hem en zijn vrouw Cleopatra.

Om het lezen van dit toneelstuk gemakkelijker te maken, verschijnt deze nieuwe vertaling in gewoon Nederlands. Dat wil zeggen: de toneelstukken lezen in gewoon proza, zonder je al te vaak af te vragen wat er bedoeld wordt.

De vertaling is gebaseerd op de tekst zoals die te vinden is bij W.J. Craig. Voor voetnoten en historische gegevens is voor een groot deel gebruik gemaakt van Wikipedia.

Hoofdstuk 10 geeft een uitvoerig historisch overzicht van de geschiedenis van Julius Caesar, Marcus Antonius, Cleopatra en Octavius Caesar, zoals die ons is overgeleverd.

## INHOUD

|                                                   |     |
|---------------------------------------------------|-----|
| 1 INTRODUCTIE .....                               | 5   |
| 2 HISTORISCH OVERZICHT - JAARTALLEN .....         | 9   |
| 3 JULIUS CAESAR IN HET KORT .....                 | 12  |
| 4 PERSONAGES .....                                | 14  |
| 5 JULIUS CAESAR - TONEELSTUK .....                | 15  |
| 5.1 EERSTE BEDRIJF .....                          | 16  |
| 5.1.1 ROME. EEN STRAAT .....                      | 16  |
| 5.1.2 ROME. EEN OPENBAAR PLEIN .....              | 18  |
| 5.1.3 ROME. EEN STRAAT .....                      | 26  |
| 5.2 TWEEDE BEDRIJF .....                          | 31  |
| 5.2.1 ROME. DE TUIN VAN BRUTUS .....              | 31  |
| 5.2.2 ROME. KAMER IN HET HUIS VAN CAESAR .....    | 40  |
| 5.2.3 ROME. STRAAT BIJ HET CAPITOL .....          | 44  |
| 5.2.4 ROME. VOOR HET HUIS VAN BRUTUS .....        | 44  |
| 5.3 DERDE BEDRIJF .....                           | 46  |
| 5.3.1 ROME. HET CAPITOL. SENAATSZITTING .....     | 46  |
| 5.3.2 ROME. HET FORUM .....                       | 54  |
| 5.3.3 ROME. EEN STRAAT .....                      | 62  |
| 5.4 VIERDE BEDRIJF .....                          | 64  |
| 5.4.1 ROME. IN HET HUIS VAN ANTONIUS .....        | 64  |
| 5.4.2 SARDIS. VOOR DE TENT VAN BRUTUS .....       | 65  |
| 5.4.3 SARDIS. IN DE TENT VAN BRUTUS .....         | 67  |
| 5.5 VIJFDE BEDRIJF .....                          | 78  |
| 5.5.1 DE VELDEN BIJ PHILIPPI .....                | 78  |
| 5.5.2 PHILIPPI. HET SLAGVELD .....                | 82  |
| 5.5.3 PHILIPPI. ANDER DEEL VAN HET SLAGVELD ..... | 82  |
| 5.5.4 PHILIPPI. ANDER DEEL VAN HET SLAGVELD ..... | 86  |
| 5.5.5 PHILIPPI. ANDER DEEL VAN HET SLAGVELD ..... | 87  |
| 6 BESPREKING VAN HET TONEELSTUK .....             | 91  |
| 6.1 PERSONAGES .....                              | 91  |
| 6.2 ETHISCHE KWESTIES .....                       | 98  |
| 7 ANTONIUS EN CLEOPATRA IN HET KORT .....         | 108 |
| 8 PERSONAGES .....                                | 110 |
| 9 ANTONIUS EN CLEOPATRA - TONEELSTUK .....        | 111 |

|                                                  |     |
|--------------------------------------------------|-----|
| 9.1 EERSTE BEDRIJF.....                          | 112 |
| 9.1.1 ALEXANDRIË. HET PALEIS VAN CLEOPATRA.....  | 112 |
| 9.1.2 ALEXANDRIË. KAMER IN HET PALEIS .....      | 114 |
| 9.1.3 ALEXANDRIË. EEN VERTREK IN HET PALEIS..... | 121 |
| 9.1.4 ROME. HET HUIS VAN OCTAVIUS.....           | 124 |
| 9.1.5 ALEXANDRIË. EEN KAMER IN HET PALEIS.....   | 126 |
| 9.2 TWEEDE BEDRIJF .....                         | 130 |
| 9.2.1 MESSINA. IN HET HUIS VAN POMPEIUS.....     | 130 |
| 9.2.2 ROME. IN HET HUIS VAN LEPIDUS .....        | 131 |
| 9.2.3 ROME. IN HET HUIS VAN OCTAVIUS.....        | 139 |
| 9.2.4 ROME. EEN STRAAT .....                     | 140 |
| 9.2.5 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS .....            | 141 |
| 9.2.6 IN DE OMGEVING VAN KAAP MISENUM.....       | 146 |
| 9.2.7 MISENUM. OP DE GALEI VAN POMPEIUS.....     | 150 |
| 9.3 DERDE BEDRIJF .....                          | 156 |
| 9.3.1 EEN VLAKTE IN SYRIË.....                   | 156 |
| 9.3.2 ROME. IN HET HUIS VAN OCTAVIUS.....        | 157 |
| 9.3.3 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS .....            | 159 |
| 9.3.4 ATHENE. IN HET HUIS VAN ANTONIUS.....      | 162 |
| 9.3.5 ATHENE. IN HET HUIS VAN ANTONIUS.....      | 163 |
| 9.3.6 ROME. IN HET HUIS VAN OCTAVIUS.....        | 163 |
| 9.3.7 ACTIUM. LEGERPLAATS VAN ANTONIUS .....     | 166 |
| 9.3.8 EEN VLAKTE BIJ ACTIUM.....                 | 169 |
| 9.3.9 EEN ANDER GEDEELTE VAN DE VLAKTE.....      | 169 |
| 9.3.10 EEN ANDER GEDEELTE VAN DE VLAKTE .....    | 170 |
| 9.3.11 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS.....            | 171 |
| 9.3.12 LEGERPLAATS VAN OCTAVIUS IN EGYPTEN.....  | 173 |
| 9.3.13 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS.....            | 174 |
| 9.4 VIERDE BEDRIJF .....                         | 181 |
| 9.4.1 ALEXANDRIË. LEGERPLAATS VAN OCTAVIUS.....  | 181 |
| 9.4.2 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS .....            | 181 |
| 9.4.3 ALEXANDRIË. VOOR HET PALEIS.....           | 183 |
| 9.4.4 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS .....            | 184 |
| 9.4.5 ALEXANDRIË. LEGERPLAATS VAN ANTONIUS.....  | 186 |
| 9.4.6 ALEXANDRIË. LEGERPLAATS VAN OCTAVIUS.....  | 186 |

|                                                    |     |
|----------------------------------------------------|-----|
| 9.4.7 SLAGVELD TUSSEN BEIDE LEGERPLAATSEN .....    | 188 |
| 9.4.8 VOOR DE MUREN VAN ALEXANDRIË.....            | 188 |
| 9.4.9 ALEXANDRIË. LEGERPLAATS VAN OCTAVIUS.....    | 190 |
| 9.4.10 TUSSEN DE BEIDE LEGERPLAATSEN.....          | 191 |
| 9.4.11 TUSSEN DE BEIDE LEGERPLAATSEN.....          | 191 |
| 9.4.12 TUSSEN DE BEIDE LEGERPLAATSEN.....          | 192 |
| 9.4.13 ALEXANDRIË. EEN VERTREK IN HET PALEIS ..... | 193 |
| 9.4.14 ALEXANDRIË. IN HET PALEIS.....              | 194 |
| 9.4.15 ALEXANDRIË. IN HET GRAFMONUMENT .....       | 199 |
| 9.5 VIJFDE BEDRIJF.....                            | 202 |
| 9.5.1 ALEXANDRIË. LEGERPLAATS VAN OCTAVIUS.....    | 202 |
| 9.5.2 ALEXANDRIË. IN HET GRAFMONUMENT .....        | 204 |
| 10 HISTORISCH OVERZICHT.....                       | 218 |

## 2 HISTORISCH OVERZICHT - JAARTALLEN

### JAARTALLEN (alle voor Christus):

- 53 Slag bij Carrhae. De Parthen verslaan de Romeinen die door Marcus Licinius Crassus aangevoerd werden. De vaandels van de Romeinen worden buitgemaakt.
- 48 Slag bij Pharsalus (Griekenland). Caesar verslaat Gnaeus Pompeius Magnus, die vervolgens naar Egypte vlucht waar hij gedood wordt.
- 46 Caesar wordt door de Romeinse senaat tot dictator benoemd voor een periode van 10 jaar om in het Romeinse Rijk orde op zaken te stellen.
- 45 Slag bij Munda (Spanje). Caesar verslaat de zoons van Pompeius: Gnaeus Pompeius Magnus minor en Sextus Pompeius Magnus Pius.
- 44 15 februari: Lupercusfeest.  
In dezelfde maand werd Caesar tot dictator voor het leven benoemd.
- 44 15 maart of 'Idus van Maart'. Caesar wordt vermoord in de tempel van Venus bij het Theater van Pompeius.  
17 maart: de moordenaars van Caesar krijgen amnestie, hoewel de meesten uit Rome weggevlucht waren.  
6 mei: Octavius arriveert in Rome. Omdat Antonius moeilijk doet bij de uitvoering van het testament van Caesar, gaat Octavius met Cicero samenwerken. Antonius verlaat Rome.
- 43 1 januari: Octavius wordt benoemd tot senator en legeraanvoerder.  
21 april: Octavius verslaat Antonius bij Mutina (Italië).  
19 augustus: Octavius trekt met een leger Rome binnen en wordt tot consul verkozen.  
Oktober: Overleg met Antonius en Lepidus te Bologna.  
Opstelling van een 'dodenlijst'.  
27 november. Tweede Triumviraat: Antonius, Octavius en Lepidus.
- 42 Oktober: Slag bij Philippi. Brutus en Cassius worden verslagen door Antonius en Octavius. Er vond twee keer een grote veldslag plaats: op 3 oktober en op 23 oktober.

- 41 Perusinische oorlog. Fulvia (de vrouw van Antonius) en Lucius Antonius (broer van Marcus Antonius) komen in opstand tegen Octavius Caesar. De aanleiding was de manier waarop Octavius Caesar land onteigende en toewees aan oorlogsveteranen die onder Julius Caesar, Marcus Antonius en Octavius Caesar hadden gediend. De werkelijke reden was waarschijnlijk om de politieke positie van Antonius te versterken. Antonius geeft hier geen openlijke steun aan. Octavius Caesar verslaat hun legers. Fulvia vlucht naar Sicyon en sterft onverwachts in het jaar 40.
- 40 Vrede van Brundisium. Antonius trouwt met Octavia (oktober). Parthen vallen Syrië binnen onder leiding van Quintus Labienus (een bondgenoot van Cassius en Brutus).
- 39 Verdrag van Misenum met Sextus Pompeius. Einde zeeblokkade door Pompeius. Graantoevoer naar Rome veiliggesteld. Publius Ventidius Bassus bestrijdt in opdracht van Antonius de Parthen in Syrië. Zijn veldtochten tegen de Parthen (39/38) waren alle zeer succesvol.
- 38 Triumviraat voor vijf jaar opnieuw beklonken. Antonius bereidt zich voor op een oorlog met de Parthen.
- 36 Octavia keert terug naar Rome.  
Agrippa verslaat Sextus Pompeius bij Milae en Kaap Naulochus. Lepidus doet mee met 14 legioenen, bezet Sicilië en probeert Sicilië voor zich op te eisen.  
22 september: Lepidus verliest zijn posities en bevoegdheden en gaat in ballingschap naar Circeli.  
Einde van het Driemanschap.  
De veldtocht van Antonius tegen de Parthen loopt op een mislukking uit. Antonius zoekt hulp bij Cleopatra.
- 33 Antonius trekt opnieuw tegen de Parthen ten strijde. De veldtocht is een succes. Hij verovert Armenië en sluit vrede met Medië.  
Sextus Pompeius wordt in Milete ter dood gebracht.
- 32 Echtscheiding Antonius en Octavia.
- 31 2 september. Zeeslag bij Actium. Vloot van Antonius en Cleopatra verslagen.
- 30 Octavius Caesar komt in Egypte aan. Antonius en Cleopatra plegen zelfmoord.

27 16 januari: Octavius Caesar krijgt de titel Augustus en Princeps (eerste senator of eerste burger).

**Lupercusfeest:** De Lupercalia werd elk jaar van 13 tot 15 februari gehouden ter ere van de Romeinse god Lupercus (of Faunus). Het werd gevierd om boze geesten weg te drijven en de stad te reinigen. Dit moest gezondheid en vruchtbaarheid bevorderen. Het feest werd ook aangeduid met 'dies Februatus', waar de naam 'februari' vandaan komt.

### 3 JULIUS CAESAR IN HET KORT

Julius Caesar staat in het jaar 44 (v. Chr.) op het toppunt van zijn macht. Na het verslaan van de Romeinse generaal Pompeius in het jaar 48 bij Pharsalus (Griekenland) en van zijn zoons in het jaar 45 bij Munda (Spanje) was er een eind gekomen aan de Romeinse burgeroorlogen. Julius Caesar lijkt het rijk voor zich alleen te hebben. In het jaar 48 was hij al door de senaat voor de periode van tien jaar tot Romeins dictator benoemd en vlak voor zijn dood tot dictator voor het leven. Er werd gezegd dat hij ook graag koning wilde worden. In het Rome van zijn dagen was dat een omstreden zaak. Wat is het verschil tussen een dictator en een koning?

Dictator is een term die afkomstig is uit de Romeinse Republiek en was oorspronkelijk een magistraat met vergaande bevoegdheden. Hij werd in tijden van nood door de Senaat aangesteld voor een periode van maximaal zes maanden om orde op zaken te stellen. Na de periode van die zes maanden gaf de dictator zijn bevoegdheden terug aan de senaat die dan eventueel, als de crisis nog niet opgelost was, weer een nieuwe dictator koos. Julius Caesar was eerst gewoon dictator, maar werd vervolgens voor een periode van tien jaar benoemd en kreeg in januari of februari 44 v. Chr. zelfs het dictatorschap voor het leven toegekend. Dit leidde er mede toe dat een aantal senatoren hem ervan verdacht een monarchie te willen instellen.

Om het vermeende gevaar van een nieuwe monarchie af te wenden, besluit een aantal vooraanstaande Romeinse senatoren en politici Caesar uit de weg te ruimen. De twee leidinggevende figuren in deze moordzaak zijn Cassius en Brutus. Het plan wordt gesmeed en Caesar wordt op 15 maart in het jaar 44 vermoord. Daarmee lijkt het gevaar van een Romeinse koning afgewend en lijken de vrijheden en rechten van de Romeinen (lees Romeinse senaat of aristocratie en politieke kaste) veiliggesteld. Het loopt anders af. Een nieuwe burgeroorlog is het gevolg.

Julius Caesar was populair bij het gewone volk (en werd wellicht daarom door de politieke kaste gehaat). Zijn moord moest worden uitgelegd. Brutus houdt daarom een toespraak, waarin hij de noodzaak voor de moord op Julius Caesar uitlegt. Het lijkt te werken. Maar dan komt Antonius, een goede en toegewijde vriend van Caesar, aan het woord. Hij geeft een emotionele en feitelijke toespraak over zijn grote vriend Julius Caesar en weet het volk op zijn hand te krijgen. De stemming slaat om ten gunste van Caesar en de moordenaars moeten hals over kop uit Rome vluchten.

De moord op Caesar moet gewroken worden. Antonius en

Octavius, de erfgenaam en aangenomen zoon van Caesar, grijpen de macht, doden hun politieke tegenstanders in Rome, organiseren een leger en trekken op naar Philippi om tegen Brutus en Cassius te strijden.

In oktober van het jaar 42 vindt het treffen bij Philippi plaats. De strijd eindigt met een overwinning voor Antonius en Octavius. Brutus en Cassius plegen zelfmoord en het Romeinse Rijk wordt daarna door drie mannen geregeerd: Antonius, Octavius en Lepidus.

## 4 PERSONAGES

Julius Caesar, generaal en politicus. Romeins dictator.

Octavius Caesar, achterneef en erfgenaam van Julius Caesar.

Marcus Antonius, generaal en vriend van Julius Caesar.

Emilius Lepidus, generaal.

Cicero, senator.

Publius, senator.

Popilius Lena, senator.

Moordenaars van Caesar: Marcus Brutus, Cassius, Casca, Trebonius, Ligarius, Decius Brutus, Metellus Cimber, Cinna.

Flavius en Marullus, volkstribunen.

Artemidorus, een onderwijzer (s sofist) van Knidos.

Een waarzegger.

Cinna, een dichter.

Een andere dichter.

Vrienden van Brutus en Cassius: Lucilius, Titinius, Messala.

De jonge Cato.

Dienaars van Brutus: Volumnius, Varro, Clitus, Claudius, Strato, Lucius, Dardanius.

Pindarus, slaaf van Cassius.

Calpurnia, de vrouw van Caesar.

Portia, de vrouw van Brutus.

Senatoren, burgers, wachten, gevolg enz.

Het toneelstuk speelt zich voor het grootste deel af in Rome. Het laatste deel bij Sardis en Philippi in Griekenland.

**5 JULIUS CAESAR - TONEELSTUK**

**DE TRAGEDIE  
VAN  
JULIUS CAESAR**

## 5.1 EERSTE BEDRIJF

### 5.1.1 ROME. EEN STRAAT

*Flavius, Marullus en een aantal Romeinse burgers.*

FLAVIUS: Ga naar huis, wegwezen hier! Jullie luie schepsels, ga naar huis! Is dit soms een vrije dag? Wat? Weten jullie niet dat handwerkslui op een werkdag niet mogen rondlopen zonder het teken van hun ambacht? Spreek op, wat is jullie ambacht?

EERSTE BURGER: Wel, mijn heer, ik ben een timmerman.

MARULLUS: Waar is dan je leren schort en duimstok? Waarom loop je hier rond in je beste kleren? En jij, man, wat is jouw ambacht?

TWEEDE BURGER: Naar waarheid, mijn heer, in termen van een kundige handwerksman, ik ben, om zo te zeggen, een lapper.

MARULLUS: Maar wat is je ambacht? Geef mij een duidelijk antwoord.

TWEEDE BURGER: Een ambacht dat ik, naar ik hoop, met een goed geweten kan uitoefenen. Dat heeft, mijn heer, te maken met het verbeteren van de slechte wandel van mensen.

MARULLUS: Wat is je ambacht, kerel? Brutale vent, welk ambacht?

TWEEDE BURGER: Nee, ik vraag u, mijn heer, wees niet boos op mij. Maar als die van u versleten zijn, kan ik u opknappen.

MARULLUS: Wat bedoel je daarmee? Mij opknappen? Brutale vent!

TWEEDE BURGER: Wel, mijn heer, uw schoenen lappen.

FLAVIUS: Je bent dus een schoenmaker, is het niet?

TWEEDE BURGER: Om de waarheid te zeggen, ja, mijn heer. Mijn priem is heel mijn leven. Ik doe geen zaken met handelslui, man noch vrouw, maar alleen met een priem. Ik ben inderdaad, mijn heer, een geneesheer van oude schoenen. Wanneer die in groot gevaar verkeren, herstel ik ze. De meest nette lui die ooit op kalfsleer gelopen hebben, liepen op mijn handwerk.

FLAVIUS: Maar waarom ben je niet in je werkplaats vandaag? Waarom leid je deze mannen door de straten?

TWEEDE BURGER: Om de waarheid te zeggen, mijn heer, om hun

schoenen te laten verslijten en mijzelf meer werk te verschaffen. Maar, in alle ernst, mijn heer, wij hebben er een vrije dag van gemaakt om Caesar te zien en zijn overwinning te vieren.

MARULLUS: Wat valt er te vieren? Wat voor overwinning heeft hij te melden? Welke overwonnen koningen volgen hem naar Rome om in ketenen zijn strijdwagen te versieren? Jullie zijn een stel blokken en stenen, en nog erger dan alles wat gevoelloos is! O, jullie harde harten, jullie wrede Romeinse mannen, hebben jullie Pompeius dan niet gekend? Hoe vaak hebben jullie wel niet, met kleine kinderen op de armen, muren, tinnen, torens en vensters beklommen, ja zelfs schoorsteenkappen, om de hele dag geduldig en vol verwachting te wachten op de grote Pompeius, om hem door de straten van Rome te zien gaan! Toen jullie zijn strijdwagen zagen komen, hebben jullie toen niet zo luid gejuicht, dat de Tiber, op het horen van de galm van jullie gejuich aan haar gewelfde oevers, in zijn bedding beefde? En trekken jullie nu je beste kleren aan? En nemen jullie nu een vrije dag? En strooien jullie nu bloemen op de weg van hem die komt om een overwinning te vieren over het bloed van Pompeius? Maak dat jullie weggkomen! Ren naar jullie huizen en val op jullie knieën en bid tot de goden dat zij hun plaag, die zeker al deze ondankbaarheid moet treffen, willen afwenden.

FLAVIUS: Ga nu, ga, goede burgers, ga en roep alle arme mensen van jullie stand bijeen aan de oevers van de Tiber om over deze zonde boete te doen. Giet jullie tranen in het vaarwater, totdat de laagste stroom de hoogste oever kust.

*(de burgers vertrekken)*

-- Kijk eens hoe snel hun moed en durf wegebben. Zij druipen af en hebben door schuldbesef niets meer te zeggen.

-- *(tegen Marullus)*: Ga jij die kant op, de weg naar het Capitool. Ik ga deze kant op. Verwijder alle versieringen op beelden van Caesar die bedekt zijn met eretekens.

MARULLUS: Mogen wij dat doen? Je weet dat het vandaag het feest van Lupercus is.

FLAVIUS: Dat maakt niet uit. Zorg dat er geen beeld te vinden is, behangen met eretekens van Caesar. Ik zal rondgaan en het gepeupel van de straten drijven. Doe jij hetzelfde waar grote groepen mensen samen zijn. Deze, alsmaar groeiende veren, moeten uit de vleugels van Caesar geplukt worden om hem wat lager bij de grond te laten vliegen. Anders zou hij ver boven alle

mensen uit gaan zweven en ons allen in slaafse angst houden.

### 5.1.2 ROME. EEN OPENBAAR PLEIN

*In een plechtige optocht en onder begeleiding van muziek, gaan Caesar en Antonius op weg naar de Lupercus-arena. Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius en Casca. Een grote menigte volgt Caesar, waaronder een waarzegger.*

CAESAR: Calpurnia!

CASCA: Stilte! Caesar spreekt.

*(de muziek houdt op)*

CAESAR: Calpurnia!

CALPURNIA: Hier ben ik, mijn heer.

CAESAR: Ga in het pad van Antonius staan als zijn wagen langs komt rijden.

-- Antonius!

ANTONIUS: Hier ben ik, Caesar.

CAESAR: Vergeet niet tijdens het rijden Calpurnia aan te raken. Onze vaders zeggen dat wanneer onvruchtbaren tijdens deze heilige rit aangeraakt worden, zij van de vloek van hun onvruchtbaarheid bevrijd worden.

ANTONIUS: Ik zal er aan denken. Als Caesar zegt: "doe dit", dan wordt het gedaan.

CAESAR: Laten we beginnen, en laat geen enkele ceremonie overgeslagen worden.

*(de muziek begint weer te spelen)*

WAARZEGGER: Caesar!

CAESAR: Ja! Wie roept daar?

CASCA: Laat elk geluid verstommen. Nogmaals stilte!

*(de muziek houdt op)*

CAESAR: Wie is het in de menigte die mij roept? Ik hoor iemand "Caesar" roepen, nog luider dan de muziek. Welnu, spreek, Caesar luistert.

WAARZEGGER: Pas op voor de Idus van Maart.

CAESAR: Wat is dat voor een man?

BRUTUS: Een waarzegger zegt dat u op moet passen voor de Idus van Maart.

CAESAR: Roep hem, laat hem hier voor mij komen staan. Ik wil hem zien.

CASSIUS: Kom uit de menigte naar voren, man, en ontmoet Caesar.

CAESAR: Wat zei u daar tegen mij? Zeg het nog eens.

WAARZEGGER: Pas op voor de Idus van Maart.

CAESAR: Hij is een dromer. Laat hem. Wij rijden verder.

*(trompetgeschal; de stoet rijdt verder; Brutus en Cassius blijven achter)*

CASSIUS: Ben jij van plan de wedstrijd bij te wonen?

BRUTUS: Nee, ik niet.

CASSIUS: Ik vraag je, doe het.

BRUTUS: Ik ben geen man van sport en spel. Ik mis het enthousiasme dat Antonius er voor heeft. Ik zal jou, Cassius, niet tegenhouden. Ik verlaat je nu.

CASSIUS: Brutus, ik moet zeggen dat het mij de laatste tijd opvalt dat je mij niet meer met die vriendelijke en liefdevolle ogen aankijkt, zoals je dat eerder wel deed. Je gedraagt je stug en terughoudend tegenover een vriend, die van je houdt.

BRUTUS: Cassius, vergis je niet. Als ik afstandelijk ben en mijn blik somber is, zijn de moeiten die van mijn gezicht af te lezen zijn, alleen op mijzelf gericht. De laatste tijd word ik gekweld door tegenstrijdige gevoelens en gedachten, die enkel mijzelf betreffen, maar wellicht invloed hebben op mijn gedrag en houding. Maar laat dit mijn goede vrienden niet bezorgd maken – onder wie jij, Cassius, er één bent. Denk er niet anders over dan dat de arme Brutus met zichzelf in strijd is en daarom vergeet liefde aan anderen te bewijzen.

CASSIUS: Dan heb ik, Brutus, mij in jouw houding vergist. Die deed mij bepaalde grootse gedachten en waardevolle ideeën in mijn binnenste begraven. Zeg mij, beste Brutus, kan jij je eigen gezicht

zien?

BRUTUS: Nee, Cassius, het oog kan zichzelf niet zien. Dat kan alleen door weerspiegeling in een ander ding.

CASSIUS: Dat is waar. Het is erg jammer, Brutus, dat jij geen spiegel hebt die jouw verborgen waarde jou voor ogen plaatst, zodat jij je eigen beeld kunt zien. Ik heb gehoord dat velen van de meest aanzienlijke mannen van Rome – uitgezonderd de onsterfelijke Caesar – bij het spreken over Brutus, en onder het zuchten over de moeiten van deze tijd, wensen dat de edele Brutus zijn eigen ogen zou gebruiken.

BRUTUS: Op welk gevaarlijk terrein wil jij mij leiden, Cassius, dat je mij in mijzelf wil laten zoeken naar iets wat niet in mij is?

CASSIUS: Wees daarom, beste Brutus, bereid naar mij te luisteren. En aangezien je weet dat jij jezelf niet kunt zien dan door reflectie, zal ik jouw spiegel zijn en zonder overdrijving jou laten zien wat jij zelf nog niet weet. Ik vraag je mij niet te wantrouwen, beste Brutus. Als ik een nietswaardige kletsmaajor zou zijn, of iemand die zomaar met iedere nieuweling goedkope vriendschap sloot, of iemand die eerst mensen vleit en aan het hart drukt om daarna over hen te roddelen, of iemand die omgang heeft met het gewone volk, beschouw mij dan als gevaarlijk.

*(muziek en gejuich)*

BRUTUS: Waar is dat juichen over? Ik ben bang dat de mensen Caesar tot koning hebben uitgeroepen.

CASSIUS: Ah, daar ben jij dus bang voor? Dan mag ik denken dat je dat niet wilt hebben.

BRUTUS: Dat wil ik niet, Cassius, hoewel ik hem lief heb. Maar waarom hou je mij hier zo lang op? Wat is het dat je mij wilt toevertrouwen? Betreft het iets dat het algemeen belang dient, plaats dan eer in mijn ene en dood in mijn andere oog. Ik beschouw beiden als gelijken. Mogen de goden mij zegenen waar ik eer meer liefheb dan het sterven vrees.

CASSIUS: Ik weet dat deugd in je woont, Brutus, zo goed als ik weet hoe je er van buiten uitziet. Welnu, eer is het onderwerp van mijn verhaal. Ik weet niet wat jij en anderen van dit leven denken, maar wat mij zelf betreft, ik zou liever niet willen leven dan een leven te leiden in vrees voor iemand die niet meer of minder is dat ikzelf. Ik

ben net zo vrij geboren als Caesar en dat ben jij ook. Wij beiden zijn net zo goed gevoed als hij en kunnen de kou van de winter even goed doorstaan als hij. Eens op een ruwe en stormachtige dag beukte de onstuimige Tiber tegen haar oevers aan. Caesar zei tegen mij: "Durf jij, Cassius, met mij in deze wilde vloed te springen en naar dat punt daar te zwemmen?" Op dat woord sprong ik geheel gekleed in de rivier en riep hem toe mij na te volgen; wat hij ook deed. De vloed bruiste op ons aan, maar wij sloegen terug met onze spieren en wierpen hem opzij en drongen hem terug met een strijdlustig hart. Maar voordat wij het aangewezen punt bereikt hadden, riep Caesar uit: "Help mij, Cassius, of ik verdrink!" En zoals Aeneas, onze grote voorvader, de oude Anchises op zijn rug uit de vlammen van Troje droeg, zo droeg ik de vermoeide Caesar uit de golven van de Tiber. En deze man is nu aan een god gelijk geworden en Cassius is maar een ellendig schepsel die zijn lichaam moet buigen als Caesar alleen al minzaam naar hem knikt. Hij was ziek en had koorts toen hij in Spanje was en als een koortsaanval hem aangreep, zag ik hoe hij rilde. Het is waar, deze god rilde. Zijn laffe lippen verloren alle kleur en zijn ogen, die nu de wereld dwingen zijn wil te doen, verloren alle glans. Ik hoorde hem kreunen. Ja, ja, en zijn tong waarmee hij de Romeinen roept tot luisteren en zijn woorden op laat schrijven in hun boeken, riep luid: "Ach, geef mij wat te drinken, Titinius"; als een ziek meisje. O goden, ik verbaas mij erover dat een zwakkeling als die man is, de hele wereld achter zich laat en als enige de heersersstaf draagt.

*(gejuich; trompetgeschal)*

BRUTUS: Opnieuw groot gejuich! Ik begin te geloven dat al dat gejuich te maken heeft met nieuw eerbetoon aan Caesar.

CASSIUS: Ja, man, als een kolos overschrijdt hij de grenzen van deze wereld en wij kleine mensjes lopen onder zijn lange benen en speuren rond naar een eerloos graf voor onszelf. Soms zijn mensen heer en meester over hun eigen lot. De oorzaak dat wij klein en onaanzienlijk zijn, beste Brutus, ligt niet aan onze sterren maar aan onszelf. Brutus en Caesar: wat is zo bijzonder aan de naam 'Caesar'? Waarom zou die naam meer rondgebazuind moeten worden dan die van jou? Schrijf beide namen neer, - jouw naam is even mooi. Spreek beide namen uit, - de mond brengt beide tot klinken. Weeg ze, - beide zijn even zwaar. Bezweer ermee, - Brutus roept net zo snel een geest op als Caesar. En nu, in de naam van alle goden, wat voor voedsel eet onze Caesar dat hij zo groot gegroeid is? O tijd, schaamt u zich! Rome, u hebt geen kracht meer om edelen te

verwekken! Is er sinds de Grote Vloed wel een mensenleven voorbijgegaan dat alleen op maar één man kon roemen? Wanneer kon men in vroeger tijden ooit zeggen dat er binnen de wijde muren van Rome maar één man belangrijk was? Maar is het nog wel Rome en is Rome nog wel ruim en groot genoeg, als daar maar één man in woont? O, jij en ik hebben onze vaders horen vertellen dat er eens een Brutus was, die eerder de duivel zelf over Rome zou laten regeren dan een koning.

BRUTUS: Dat je mij liefhebt, daar twijfel ik niet aan. Waar je mij naar toe wilt leiden, daar heb ik een vermoeden van. Hoe ik over deze dingen denk en hoe ik tegen deze tijden aankijk, zal ik je later wel vertellen. Maar nu ga ik er niet op in. Daarom, in naam van onze vriendschap, dring niet verder aan. Wat je gezegd hebt, zal ik overwegen. Wat je verder nog te zeggen hebt, zal ik geduldig aanhoren en een geschikte tijd vinden om zulke belangrijke zaken te bespreken. Tot die tijd, mijn edele vriend, bedenk dit: Brutus zou liever in een klein dorp wonen dan een zoon van Rome genoemd worden onder de harde omstandigheden, die deze tijd ons op wil leggen.

CASSIUS: Het verheugt mij dat mijn zwakke woorden wat vuur in Brutus aangewakkerd hebben.

BRUTUS: Kijk, de spelen zijn over en Caesar komt terug.

CASSIUS: Als ze langs komen, trek Casca aan de mouw. Hij zal je op zijn cynische manier vertellen wat voor belangrijks vandaag gebeurd is.

*(Caesar en zijn gevolg komen terug)*

BRUTUS: Dat zal ik doen. Maar, Cassius, kijk hoe boosheid van Caesar's gezicht afstraalt. Alle anderen lijken op dienaars die berispt zijn. De wangen van Calpurnia zijn bleek en Cicero kijkt zo wild en fel om zich heen, zoals wij hem op het Capitool meemaakten toen hij werd tegengesproken door andere senatoren.

CASSIUS: Casca zal ons vertellen wat daarginds gebeurd is.

CAESAR: Antonius!

ANTONIUS: Caesar?

CAESAR: Zoek mannen op die dik en welgedaan zijn, rimpelvrij en die 's nachts goed slapen. Die Cassius daar, ziet er magertjes uit en heeft een hongerige blik. Hij denkt teveel na. Dat soort mannen is

gevaarlijk.

ANTONIUS: Wees niet bang voor hem, Caesar, hij is niet gevaarlijk. Hij is een edele Romein en heeft een goede aard.

CAESAR: Ik wilde alleen graag zien dat hij wat dikker was! Maar ik vrees hem niet. Als mijn naam ooit met angst verbonden wordt, dan weet ik niet wie ik eerder zou mijden dan die magere Cassius. Hij leest veel, hij ziet veel en hij is in staat de daden van mensen te doorgronden. Hij houdt niet van de spelen, zoals Antonius; luistert niet naar muziek; glimlacht zelden en als hij glimlacht, lijkt het alsof hij met zichzelf spot en zijn geest verwijt dat die zich liet verleiden over iets te glimlachen. Mannen zoals hij zijn nooit tevreden zolang zij iemand zien, groter dan zichzelf. En daarom zijn zij erg gevaarlijk. Ik zeg je liever wat gevreesd moet worden, dan waar ik voor vrees, want ik ben altijd Caesar.

-- *(tegen Antonius)*: Kom hier aan mijn rechterhand, want dit oor is doof en vertel mij naar waarheid wat je van hem vindt.

*(Caesar en zijn gevolg trekken voorbij; Casca blijft staan)*

CASCA *(tegen Brutus)*: Jij trok mij aan de mantel. Wil je met me spreken?

BRUTUS: Ja, Casca. Vertel ons wat er vandaag gebeurd is en waarom Caesar zo somber kijkt.

CASCA: Wat, jij was toch met hem, is het niet?

BRUTUS: Dan zou ik, Casca, je niet vragen wat er gebeurd is.

CASCA: Nou, er werd hem een kroon aangeboden. Toen die hem aangeboden werd, schoof hij die met de rug van zijn hand aan de kant. Daarna juichte het volk.

BRUTUS: Waarom juichte het voor een tweede keer?

CASCA: Nou, om dezelfde reden.

CASSIUS: Het juichte tot driemaal toe. Waar was dat laatste gejuich voor?

CASCA: Nou, voor hetzelfde.

BRUTUS: Werd de kroon hem dan driemaal aangeboden?

CASCA: Ja zeker, dat werd zij. En hij schoof het drie keer aan de kant, elke keer wat langzamer dan de keer ervoor. En telkens juichten

mijn brave buurtjes.

CASSIUS: Wie bood hem de kroon aan?

CASCA: Wel, Antonius.

BRUTUS: Vertel ons hoe het precies toeging, beste Casca.

CASCA: Ik mag opgehangen worden als ik in staat ben jullie de ware toedracht te vertellen. Het was enkel spel. Ik heb er niet echt op gelet. Ik zag Marcus Antonius hem een kroon aanbieden. Toch was het geen kroon, maar één van die gouden diademen. En zoals ik al zei, hij schoof die kroon de eerste keer aan de kant, hoewel hij volgens mij die graag gehad zou willen hebben. Toen bood Antonius die nogmaals aan en hij schoof die weer aan de kant, maar volgens mij had hij moeite er met zijn vingers vanaf te blijven. En toen bood Antonius de kroon een derde keer aan. Hij schoof die voor de derde keer aan de kant. Telkens als hij weigerde, juichte het gepeupel. Het klapte in zijn ruwe handen en wierp zijn zweterige nachtmutsen in de lucht. Toen Caesar de kroon weigerde, braakte het met zijn geschreeuw zoveel stinkende adem uit, dat Caesar bijna stikte. Hij wankelde en viel neer. Ik durfde er niet om te lachen omdat ik dan mijn mond open zou moeten doen en al die stinkende lucht binnen zou krijgen.

CASSIUS: Ik vraag je, wacht even. Zei je dat Caesar flauw viel?

CASCA: Hij viel neer, daar op het marktplein, en had schuim om de mond en was sprakeloos.

BRUTUS: Het is mogelijk. Hij heeft die ziekte.

CASSIUS: Nee, die ziekte heeft Caesar niet, maar jij en ik, en de brave Casca. Wij hebben de val-ziekte.

CASCA: Ik weet niet wat je daarmee bedoelt, maar ik ben er zeker van dat Caesar neerviel. Al dat gepeupel klapte en floot, al naar gelang hij iets zei wat hen wel of niet aanstond. Net als ze dat doen met toneelspelers. Als dit niet zo is, dan ben ik geen ware man.

BRUTUS: Wat zei hij toen hij weer bijkwam?

CASCA: Wel, voordat hij neerviel zag hij dat het gewone volk blij was dat hij de kroon weigerde. Hij rukte toen zijn onderkleed open en bood hun zijn keel aan, om die door te laten snijden. Toen viel hij neer. Als ik een ambachtsman geweest was, en ik niet op zijn aanbod ingegaan zou zijn, zou ik net zo goed met al dat gespuis ter

helle kunnen varen. Toen hij weer bijkwam, zei hij dat, als hij iets verkeerd gedaan of gezegd had, hij graag wilde dat alle lieve mensen het zouden wijten aan zijn kwaal. Waar ik stond, waren er drie of vier vrouwen, die riepen: “Ach, arme ziel”, en vergaven hem van ganser harte. Maar dat zegt allemaal niets. Zelfs als Caesar hun moeders neergestoken had, zouden ze hetzelfde gezegd hebben.

BRUTUS: En daarna ging hij zo somber weg?

CASCA: Ja.

CASSIUS: Heeft Cicero nog iets gezegd?

CISCA: Ja, hij zei iets in het Grieks.

CASSIUS: Wat was dat?

CASCA: Nee, als ik jullie dat zou vertellen, kan ik jullie nooit weer onder ogen komen. Maar zij die hem verstonden glimlachten tegen elkaar en schudden hun hoofd. Voor mij was het Grieks. Ik kan jullie nog meer nieuws vertellen. Marullus en Flavius, die de versieringen op de beelden van Caesar hadden afgescheurd, zijn tot zwijgen gebracht. En nu, vaarwel. Er is ongetwijfeld meer onzin gebeurd, maar meer kan ik me niet herinneren.

CASSIUS: Wil je vanavond bij mij komen eten, Casca?

CASCA: Nee, ik heb al een afspraak.

CASSIUS: Kom je dan morgen bij mij eten?

CASCA: Ja, als ik nog in leven ben, je uitnodiging blijft staan en je maal de moeite waard is.

CASSIUS: Goed, ik verwacht je.

CASCA: Doe dat. Vaarwel jullie beiden.

*(Casca loopt verder)*

BRUTUS: Wat een lompe man is dat geworden! Toen hij op school zat, was hij vurig van geest.

CASSIUS: Dat is hij nog wel, als het om een grootse of edele zaak gaat. Hij doet zich alleen maar lomp voor. Die lomphed is als een saus bij zijn vurige geest die zijn hoorders in staat stelt zijn woorden des te beter te verteren.

BRUTUS: Dat zal zo zijn. – Het is tijd dat ik je verlaat. Wanneer je mij